

POSTANOWIENIE

Dnia 16 lutego 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi J. S.

o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem

Sądu Okręgowego

z dnia 9 maja 2011 r.,

w sprawie z urzędu

na skutek zawiadomienia Dyrektora Szpitala Neuropsychiatrycznego

Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w L.

z udziałem J. S.

o zezwolenie na przyjęcie do szpitala psychiatrycznego bez wymaganej zgody,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 lutego 2012 r.,

zażalenia uczestniczki postępowania

na postanowienie Sądu Okręgowego

z dnia 22 listopada 2011 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy na skutek zawiadomienia Szpitala Neuropsychiatrycznego w L., wszczął z urzędu postępowanie o umieszczenie uczestniczki J. S. w szpitalu psychiatrycznym bez jej zgody. Postanowieniem z dnia 8 lutego 2011 r. Sąd uznał, że przyjęcie uczestniczki do Szpitala Neuropsychiatrycznego Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w L. w dniu 24 stycznia 2011 r. bez jej zgody było zasadne w świetle postanowienia art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. Nr 111, poz. 535 ze zm.). Apelacja uczestniczki od tego postanowienia została oddalona przez Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 9 maja 2011 r.

W dniu 12 sierpnia 2011 r. uczestniczka złożyła skargę o wznowienie postępowania w powyższej sprawie. Jako podstawę wskazała art. 401 pkt 2 k.p.c., wyjaśniając, że nie była należycie reprezentowana i nie miała możliwości podjęcia obrony przed sądem z uwagi na przymusową hospitalizację i leczenie lekami uniemożliwiającymi jej racjonalne działania i myślenie. Złożyła także odpis opinii sądowo-psychiatrycznej z dnia 1 kwietnia 2009 r. jako dowód, że jest osobą zdrową psychicznie i zaznaczyła, że skarga oparta jest również na podstawie z art. 403 § 2 k.p.c. Ponadto wskazała, że dotrzymała terminu z art. 407 k.p.c., ponieważ skargę złożyła niezwłocznie po wyjściu ze szpitala, co miało miejsce 25 lipca 2011 r.

Skarga uczestniczki została odrzucona przez Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 22 listopada 2011 r. Sąd uznał, że odrzucenie tej skargi uzasadnia art. 410 § 1 k.p.c., ponieważ przytoczone przez skarżącą podstawy skargi w rzeczywistości nie istnieją. Wskazał, że art. 401 pkt 2 k.p.c. nie dotyczy nienależytej reprezentacji spowodowanej brakiem świadomości i nieracjonalnym działaniem po podaniu leków psychotropowych, lecz odnosi się do sytuacji, w których w sprawie nie działał powołany do reprezentacji organ osoby prawnej albo jednostki organizacyjnej nie posiadającej osobowości prawnej albo występujący w sprawie reprezentant strony nie miał wymaganych przymiotów. Zdaniem Sądu, skarżąca nie została także pozbawiona możliwości działania ani prawa do obrony w warunkach przewidzianych w art. 401 pkt 2 k.p.c., ponieważ wymaga on, aby pozbawienie możliwości działania było skutkiem naruszenia

przepisów prawa w wyniku wadliwego działania sądu albo drugiej strony, a skarżąca nie wskazała, na czym miałyby polegać naruszenie przepisów prawa przez szpital. Sąd zakwestionował też istnienie podstawy z art. 403 § 2 k.p.c., uznał bowiem, że przedstawiona przez skarżącą opinia wydana została w celu ustalenia innych okoliczności niż przesłanki przyjęcia do szpitala psychiatrycznego (sporządzono ją na potrzeby postępowania dyscyplinarnego), a ponadto nie jest już aktualna, z uwagi na upływ dwóch lat od dnia jej przygotowania. Zauważył też, że skarżąca wiedziała o istnieniu tej opinii w toku poprzedniego postępowania i mogła ją powołać jako dowód.

W zażaleniu na powyższe postanowienie uczestniczka zarzuciła naruszenie art. 401 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 48 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego przez uznanie, że nie zostały spełnione przesłanki art. 401 pkt 2 k.p.c. mimo, że podczas rozprawy przebywała w szpitalu psychiatrycznym w stanie uniemożliwiającym jej podjęcie jakichkolwiek czynności w sprawie, a Sąd pierwszej instancji nie ustanowił dla niej pełnomocnika z urzędu, przez co pozbawił ją możliwości działania w sprawie.

We wnioskach skarżąca domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu celem rozpoznania skargi o wznowienie postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z uzasadnienia zaskarżonego rozstrzygnięcia wnioskować można, że Sąd Okręgowy nie podważał argumentacji skarżącej, iż przymusowy pobyt w szpitalu uniemożliwił jej obronę swoich praw, uznał jednak, że nie jest to ustawowa podstawa wznowienia, ponieważ art. 401 pkt 2 k.p.c. wymaga ponadto, aby pozbawienie możliwości obrony było skutkiem naruszenia przepisów. Takiego naruszenia skarżąca, zdaniem Sądu, nie wykazała. Uczestniczka ma jednak rację, wskazując na pominięcie przez Sąd Okręgowy przy rozważaniu, czy wystąpiła podstawa wznowienia z art. 401 pkt 2 k.p.c., prawidłowości postępowania Sądu w zakresie zadbania o zapewnienie uczestniczce pomocy prawnej. Artykuł 48 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego umożliwia sądowi ustanowienie dla osoby, której bezpośrednio dotyczy postępowanie, adwokata z urzędu nawet bez

złożenia wniosku, jeżeli osoba ta ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest zdolna do złożenia takiego wniosku, a sąd uzna udział adwokata w sprawie za potrzebny. Wprawdzie ustanowienie adwokata nie jest obowiązkowe, lecz pozostawione zostało ocenie sądu orzekającego, ale w orzecznictwie wykształcił się trafny pogląd, że ocena sądu nie jest całkowicie swobodna. Jeżeli sąd stwierdzi, że uczestnik postępowania nie może sam bronić swych praw, ma obowiązek ustanowienia dla niego adwokata z urzędu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2002 r., II CKN 399/01, Lex 196607, czy z dnia 22 kwietnia 2010 r., V CSK 384/09, Lex nr 688057). W sprawie, której dotyczy wnioski o wznowienie postępowania, uczestniczka nie uzyskała pomocy prawnej z urzędu, chociaż z ustaleń Sądu Rejonowego, dokonywanych na podstawie wysłuchania uczestniczki w szpitalu przed wydaniem zarządzenia tymczasowego, wynikało, że nie jest ona w stanie podejmować racjonalnych decyzji. Tak ustalony stan psychiczny uprawniał sąd do ustanowienia dla uczestniczki pomocy prawnej bez jej wniosku, a jednocześnie, w połączeniu z faktem, że z uwagi na umieszczenie w szpitalu uczestniczka nie mogła nawet przybyć na rozprawę, uzasadniał pogląd, że należyta ochrona praw uczestniczki wymagała zapewnienia jej przez sąd takiej pomocy. Nie było więc słuszne stanowisko Sądu Okręgowego, że nie zachodziła podstawa wznowienia z art. 401 pkt 2 k.p.c. w postaci pozbawienia strony możliwości obrony jej praw wskutek naruszenia przepisów prawa, skoro uczestniczka nie była zdolna podjąć obrony, a sąd nie zastosował należycie art. 48 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego.

W konsekwencji należało uchylić zaskarżone postanowienie na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398¹⁶ i art. 13 § 2 k.p.c.